

ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΝ ΤΟΥ ΕΥΑΝΓΕΛΙΟΥ ΣΕΚΑΤΑ ΜΑΤΘΑΙΟΝ. CYN DVM MATTHÆVM.

NOVA INTERPRET. VETVS. CAPVT I. CAPVT I.

Κεφάλαιον Α.

ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΝ ΤΟΥ ΚΥΡΙΟΥ ΙΗΣΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ ΚΑΤΑ ΜΑΤΘΑΙΟΝ. Αβραάμ γεννήσθε τον Ισαακ. Ισαακ γεννήσθε τον Ιακωβ. Ιακωβ γεννήσθε τον Ιουδα, τον Ζαβουλων, τον Ισασαρ, τον Φαριση, τον Ζαβουλων, τον Ισασαρ, τον Αραμ, τον Αμιναδαβ, τον Ναασων, τον Σαλμων, τον Βοοζ, τον Ραχάβ, τον Οβεδ, τον Ιεσσα, τον Δαβιδ, τον Σολομων.

Abraham genuit Isaac, Isaac autem genuit Iacob, Iacob autem genuit Iudam & fratres eius. Iudas autem genuit Phares & Zaram & Thamar. Phares autem genuit Elsom. Elsom autem genuit Aram. Aram autem genuit Aminadab. Aminadab autem genuit Naasson. Naasson autem genuit Salmon. Salmon autem genuit Booz & Rachab. Booz autem genuit Obed & Ruth. Obed autem genuit Iesse. Iesse autem genuit David regem illum. David autem ille rex genuit Solomonem ex ea qua fuerat uxor eius.

Abraham genuit Isaac, Isaac autem genuit Iacob, Iacob autem genuit Iudam & fratres eius. Iudas autem genuit Phares & Zaram & Thamar. Phares autem genuit Elsom. Elsom autem genuit Aram. Aram autem genuit Aminadab. Aminadab autem genuit Naasson. Naasson autem genuit Salmon. Salmon autem genuit Booz & Rachab. Booz autem genuit Obed & Ruth. Obed autem genuit Iesse. Iesse autem genuit David regem illum. David autem ille rex genuit Solomonem ex ea qua fuit uxor eius.

ANNOTATIONES, IN QUIBUS RATIO INTERPRETATIONIS REDDITUR.

ΕΥΑΝΓΕΛΙΟΝ, κατὰ ματθαίον. Id est, historia eorum quae docuit & fecit Iesus Christus, in euangelium illud saluberrimum nuntium asserunt. Lucas ipse interpretatur, ad. i. i. Nam quum euangelium dicitur quomodo bonum & operatum nuntium declarat, proprie dicitur de uera illa salutis doctrina, quae non est exornata ab hominibus, sed est ex alto ad nos allata, sicut praedictum est in uentura si inter fidem & Verbum praedictum uelato, Rom. 10. 17. sed & illud obseruandum est, interdum euangelij nomine neque hos quatuor libellos, neque ipsam proprie doctrinam, sed eius potius doctrinae annotationem significari, ut Rom. 1. 1. & 1. Cor. 4. 14, & 2. Cor. 8. 18, & alibi saepe. Graecum autem hoc uocabulum, quasi Ecclesiae Christi potentibus, ut alia eiusmodi omnia, illarum retinuit. Quod in Mattheum, & uocabitur Mattheum, id est, ut scriptum & traditum est in Mattheo, Castello edidit, Ambrosio Mattheum, quod melius durissimum dicitur. Magis enim (uocabitur) proprie loquere qui Deum libris Euangelij auctor uocabitur, scriptorem Mattheum. Fateor tamen, si uocabitur Mattheum & alio modo minus quam Pauli uel Petri Epistolae, ut quae auctoritate praescriptis dicit solere: sed non potest uerere scripturae uocabitur potius quam Mattheum, uel ad Mattheum, uel alius eiusmodi, quomodo uidelicet Euangelij nomen hoc in hoc non est aliquid scripti generis doctrinae quam ipsius scripturae annotationem uocabitur de Christus, scriptor Mattheum. Idem est magis huius ex interpretum, quae in Latinis eandem, reperitur, nempe Sancti Dominici uocabitur Iesus Christi Euangelium, secundum Mattheum. Porro uocabitur & Cyprianus de hoc libro eorum ita retinuit, ut saepe scribitur, Rom. 1. Mattheum, &c.

Generations Iesu Christi, filij Dauid, filij Abraham. Abraham genuit Isaac, Isaac autem genuit Iacob, Iacob autem genuit Iudam & fratres eius. Iudas autem genuit Phares & Zaram & Thamar. Phares autem genuit Elsom. Elsom autem genuit Aram. Aram autem genuit Aminadab. Aminadab autem genuit Naasson. Naasson autem genuit Salmon. Salmon autem genuit Booz & Rachab. Booz autem genuit Obed & Ruth. Obed autem genuit Iesse. Iesse autem genuit David regem illum. David autem ille rex genuit Solomonem ex ea qua fuerat uxor eius. Quamuis hoc possit de Iudaeis exponi, qui fuerit ex Abrahami generatio, tamen uocabitur de Christo, ut referat, ut idem & filius Dauidis & filius Abrahami dicatur, propter peculiarem ipsi factam promissionem.

Κεφάλαιον Α.

articulus emphaticus non caret neque tamen probabilis est Erasmi conjectura, qui putat sic Davidem illum regem ab aliis, quibus idem nomen fuerit, distem. Malim igitur ita hunc designari, non modo tanquam primum illi regis dignitate auctum ex tribu Iuda, sed in primis vultum cuius supra, versu 1, facta fuit innotuit: cui videlicet Messias, ut perpetuus rex fu-

stus, nominatum fuerat promissus. *De quo supra, versu 1, dicitur, qui dicitur Davidem illum regem ab aliis, quibus idem nomen fuerit, distem. Malim igitur ita hunc designari, non modo tanquam primum illi regis dignitate auctum ex tribu Iuda, sed in primis vultum cuius supra, versu 1, facta fuit innotuit: cui videlicet Messias, ut perpetuus rex fu-*

1. Reg. 11. 41. & 1. par. 10.

Σολομών δὲ ἐγέννησεν τὸν Ροβοάμ. Ροβοάμ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἀβιά. Ἀβιά δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἀσά.

7 | Solomon autem genuit Roboam. Roboam autem genuit Abia. Abia autem genuit Afa.

7 | Solomon autem genuit Roboam. Roboam autem genuit Abiam. Abia autem genuit Afa.

2. Reg. 10. 1. & 1. par. 1. & 1. par. 1. & 1. par. 1.

Ἀσά δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἰωσαφάτ. Ἰωσαφάτ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἰωραμ. Ἰωραμ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ὀζίας.

8 | Afa autem genuit Iosaphat. Iosaphat autem genuit Ioram. Ioram autem genuit Moziam.

8 | Afa autem genuit Iosaphat. Iosaphat autem genuit Ioram. Ioram autem genuit Oziam.

2. Reg. 10. 1. & 1. par. 1. & 1. par. 1.

Ὀζίας δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἰωάθαμ. Ἰωάθαμ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἀχάζ. Ἀχάζ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἐζεκίαν.

9 | Hozias autem genuit Iotham. Iotham autem genuit Achaz. Achaz autem genuit Ezecciam.

9 | Ozias autem genuit Iotham. Iotham autem genuit Achaz. Achaz autem genuit Ezecciam.

2. Reg. 10. 1. & 1. par. 1. & 1. par. 1.

Ἐζεκίας δὲ ἐγέννησεν τὸν Μανασσῆ. Μανασσῆ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἀμόν. Ἀμόν δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἰωσίαν.

10 | Ezeccias autem genuit Manasse. Manasse autem genuit Amon. Amon autem genuit Iosiam.

10 | Ezeccias autem genuit Manasse. Manasse autem genuit Amon. Amon autem genuit Iosiam.

4. Reg. 21. 1. & 2. par. 1. & 1. par. 1. & 1. par. 1.

Ἰωσίας δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἰεχοϊάμ. Ἰεχοϊάμ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἰεχοϊάκ. Ἰεχοϊάκ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἰεχοϊάν. Ἰεχοϊάν δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἰεχοϊάν. Ἰεχοϊάν δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἰεχοϊάν.

11 | Iosias autem genuit Iechoniam & fratres eius, in transportatione Babylonica.

11 | Iosias autem genuit Iechoniam & fratres eius, in transportatione Babylonica.

2. Reg. 24. 1. & 1. par. 1. & 1. par. 1.

Μετὰ δὲ τὴν μετακίνασιν Βαβυλῶνος, Ἰεχοϊάκ ἐγέννησεν τὸν Σαλαθιήλ. Σαλαθιήλ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ζοροβάβελ.

12 | Post transportationem autem Babylonicam, Iechonias genuit Salathiel. Salathiel autem genuit Zorobabel.

12 | Et post transportationem Babyloniam, Iechonias genuit Salathiel. Salathiel autem genuit Zorobabel.

2. Reg. 24. 1. & 1. par. 1. & 1. par. 1.

Ζοροβάβελ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἐλιάκιμ. Ἐλιάκιμ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἀζόφ.

13 | Zorobabel autem genuit Eliachim. Eliachim autem genuit Azor.

13 | Zorobabel autem genuit Eliachim. Eliachim autem genuit Azor.

2. Reg. 24. 1. & 1. par. 1. & 1. par. 1.

Ἀζόφ δὲ ἐγέννησεν τὸν Σαδὸκ. Σαδὸκ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἀχίμ. Ἀχίμ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἐλιούδ.

14 | Azor autem genuit Sadoc. Sadoc autem genuit Achim. Achim autem genuit Eliud.

14 | Azor autem genuit Sadoc. Sadoc autem genuit Achim. Achim autem genuit Eliud.

2. Reg. 24. 1. & 1. par. 1. & 1. par. 1.

Ἐλιούδ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἐλεάζαρ. Ἐλεάζαρ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ματθάν. Ματθάν δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἰακώβ.

15 | Eliud autem genuit Eleazar. Eleazar autem genuit Matthan. Matthan autem genuit Iacob.

15 | Eliud autem genuit Eleazar. Eleazar autem genuit Matthan. Matthan autem genuit Iacob.

2. Reg. 24. 1. & 1. par. 1. & 1. par. 1.

Ἰακώβ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἰωσήφ. Ἰωσήφ δὲ ἐγέννησεν τὸν Μαριὰμ. Μαριὰμ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἰησοῦν υἱὸν Μαρίας.

16 | Iacob autem genuit Ioseph, virum Mariæ, ex qua genitus est Iesus, qui dicitur Christus.

16 | Iacob autem genuit Ioseph, virum Mariæ, ex qua genitus est Iesus, qui dicitur Christus.

11. Genuit Iechoniam & fratres eius, ἐγέννησεν τὸν Ἰεχοϊάμ καὶ τοὺς ἀδελφοὺς αὐτοῦ. Quum Iechonias & secundum tessarade cadem finit, & tertiam inchoet, ac primum alteri illorum deesse vnus videatur, neque dicatur in historicis Iosias Iechoniam patrem, sed amicus, idem videtur hunc locum emendatum nonnulli, Iosias autem genuit Iechoniam. Itaque Robertus Stephanus (de cuius & doctrina & fide, ac etiam longe religiosissima in sacris preteritis excelsis diligentia, nomine pius ambigere arbitror) ea vetustis codicibus (quorum etiam fidem facit Stapulensis & Martinus Bucerus) excudit, Ἰωσίας δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἰεχοϊάμ. Ἰεχοϊάμ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἰεχοϊάκ. Ἰεχοϊάκ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἰεχοϊάν. Ἰεχοϊάν δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἰεχοϊάν. Ἰεχοϊάν δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἰεχοϊάν. Quam etiam lectonem in prioribus editionibus sum amplectus. Sed duabus de causis intentionem mutavi: quoniam videlicet non modo vetustissimam esse receptam lectonem, & illa emendatione priorem, ex Iosaphatio, Chrysostomo, Hieronymo, Augustino, & aliis probatissimis patribus liquet: sed etiam multo magis quod Iechoniam pullos fratres in sacris historicis legitur. Quod si effectus emendationis illis antinaduersum, nihil, opinor, in vetusta lectone inmutasset. Quid igitur in summo vera est Iosaphatio sententia, dico Iechoniam, vnum videlicet, patrem, alterum, filium stantem: quatuor in ipsa recentione patrum & filiorum, (nisi quod arbitror, corruptus est edenda) hallucinetur. Omnis autem appositissime Hieronymus in hunc locum, scribitur (inquit) Iechoniam patrem, Iosaphatio esse quoniam Iosaphatio secundum autem, filium, non patrem: quorum prius per R & M, sequens per C & N scribitur. Quod scribitur alio est longitudo temporum apud Graecos Latinosque communis. Hæc ille restituit. Quibus tamen illud addeceit, hæc vel præcipuam fuisse corruptæ scripturæ causam, quod nulla vox apud Græcos in hanc, & delectat:

quo facilior fuit istorum nominum deprauatio. In transportatione Babylonica, & in transportatione Babylonica, id est, quo tempore transportati sunt Babylonem. Vulg. in transportatione Babylonica, improprie: quoniam sponte sedem mutantibus id proprie conuenit. Erasmus, in eodem Babylonem quod etiam est, quum exulare populus quispiam non dicitur. Itaque vertere malui, in transportatione. Ponitur enim in transportatione pro transportatione: quod aliqui metonymice significet incolas esse unde mittet de quibus agitur in I. Certa, Cod. de iure sacri & metonymice incolas: quod huic loco non quadare verisimili sequens ostendit: in quo Iechonias dicitur genuisse Salathielem, quem tamen in ipso incolatu genuit. Metonymice autem dicitur quod alios (ut loquitur Herodotus in Terepichore, & in Iosaphatio, id est, suis sedibus streptos, alio transferet. Unde metonymice ipsa videlicet capitorum transportatione, Hebræis מְנוּחָה. Verum superest alia difficultas. Quoniam enim dici potest Iosias vnus tempore transportationis filios genuisse, qui octenio ante Ieholaki captiuitatem (cuius sic mentio Dan. 1.) ante captum verò Iechoniam annis vnde, denique ante Sedechiam transportationem annis minimum viginti duobus inuente) Itaque illud in Iosaphatio non est ad verbum, sed ad spiritum Iosaphatio liberorum quos genuit, referentibus quod videlicet tempora includit illa tribus vicibus, & sub tribus regibus, sub Ieholaki videlicet patre capti, sub Iechoniam filio aucto, sub Sedechia denique, confirmata transportatione, quam hic vel vnquam commemorat Matth. 23. Quod Iosaphatio, Vulgata, Nomen quod idem valet. Idem enim Iosaphatio, de Christo loquens, & de Iosaphatio, inquit, quum cap. 1. ver. 19, de Iosaphatio dicitur, Iosaphatio. Sed & apud Latinos Genitus & Natus permutantur. Præterea tamen hoc quidem loco Iosaphatio veritatem, ne vnus

desponsionem. quod tamen sine aliquo Maria dedecore fieri non potuisset. si de ihesu fratre conquisitus fuisset. Ioseph enim etiam fas fuisset eam ducere, & non inuenta virgine, ad iudices lapidandam trahere, ut eodem loco cauere. Ioseph enim noluit (ut erat vir iusti probitate) vel uxorem alienam retinere, vel inuria sua summo iure persequi: sed etiam potius & causa nulla exposita (sicut Ioseph consueuerat) sponsum & filie data, illa absolvere ac liberare. Syrus interpretis utitur vocabulo quod proprie significat operire, & de pudenda etiam dicitur: obtrahit quoque significatione declarat, id quod turpe est palam facere. *¶ Dimittere ad. Χαλιωθη αυτη. Eras. Ad ea dimittere. Uocet Modestinus iuriconsultus, Divortium*

inter virum & uxorem fieri, Repudium vero sponse retinere. Erat autem hoc tempore Maria desponsa tantum, non nupta, proprium ergo fuit repudiandi vocabulum: sed maluit virginitatem uerborum retinere: quamuis potius respiceret ad quod apparet Evangelistas, atque etiam Paulus, in re durissima quaesuisse molissimum aliquod vocabulum, Ideoque libentius dicere solitus *Χαλιωθη*; vel *αποκαλυπηθη*, vel *εκαλυπηθη* quae propria quidem sunt, & huiusmodi uerbo Hebreo *חללה* (chalah) respiciunt, sed sunt duriora, dicitur autem diuersti uxor quando e domo mariti ad suos reuerti iubetur, *חללה* uero propter solutum coniugij uocabulum.

Luc. 1. 4.
A. 4. 11.
Mat. 1. 14.

Ταυτα η αυτη ει θυμηθη τος, ιδου, αγγελος κυριου κειται. οναρ εφωθη αυτη, λεγων, Γωσφ υος Δαβιδ μη φοβηθης παρ ελαβιν Μαριαμ. τι ω γυναικα σου. το γδ ει αυτη η γρηθηεν, εκ Πινδμουτος εστιν αριου. *¶ Τειεται υιον, και καλεισθε το ονομα αυτου ΓΗΣΟΥ Ν. αυτος γδ σωσει τον λαον αυτη απο υβριμαρτων αυτης.*
¶ (Τοτο δε ολον γρηθηεν να πληρωθη το ρηθην λαο του Κυριου οτι το φεωρητου, λεγομενος, Ιδου η παρθενος εν γαστρι εξει, και τετειται υιον. και καλεισθε το ονομα αυτη Εμμανουηλ. ο εστι, μεθαρμενυσομενον, μαθημα ο υιος.)

20 Hæc autem quom in animu induisset, ecce, angelus Domini in somno apparuit ei, dicens, Ioseph fili David ne metue accipere Mariam uxorem tuam. Nam quod in ea genitum est, ex Spiritu sancto est.
21 Pariet autem filium, & uocabis nomen eius IESU. Ipse enim saluum faciet populum suum a peccatis eius.
22 (Totum hoc autem factum est, ut impleteretur quod ait Dominus per prophetam, dicentem, Ecce, uirgo illa prægnans erit, & pariet filium, & uocabis nomen eius Emmanuel: quod est, si interpreteris, Nobiscu Deus.)

20 *¶ Hæc autem eo quom...*
21 *¶ Pariet autem filium...*
22 *¶ (Totum hoc autem factum est, ut impleteretur quod ait Dominus per prophetam, dicentem, Ecce, uirgo illa prægnans erit, & pariet filium, & uocabis nomen eius Emmanuel: quod est, si interpreteris, Nobiscu Deus.)*

20 *¶ Hæc autem eo quom...*
21 *¶ Pariet autem filium...*
22 *¶ (Totum hoc autem factum est, ut impleteretur quod ait Dominus per prophetam, dicentem, Ecce, uirgo illa prægnans erit, & pariet filium, & uocabis nomen eius Emmanuel: quod est, si interpreteris, Nobiscu Deus.)*

20 *¶ Hæc autem eo quom...*
21 *¶ Pariet autem filium...*
22 *¶ (Totum hoc autem factum est, ut impleteretur quod ait Dominus per prophetam, dicentem, Ecce, uirgo illa prægnans erit, & pariet filium, & uocabis nomen eius Emmanuel: quod est, si interpreteris, Nobiscu Deus.)*